Državljansko samovarovanje v Republiki Sloveniji

Tomaž Čas, Nika Majcen** in Žiga Božjak****

POVZETEK

Sodobni nacionalno-varnostni sistem v Republiki Sloveniji se sooča s kompleksnimi izzivi, ki presegajo institucije javne varnosti. Veljavni pravni akti formalno sicer predvidevajo vključevanje civilne družbe v preventivne dejavnosti, vendar je ta ureditev ohlapna, kar ustvarja tveganje za pravno nedorečenost ali politično zlorabo iniciativ. Nujna je natančnejša pravna ureditev državljanskega samovarovanja, ki pa ne sme temeljiti na splošnem oboroževanju prebivalstva, temveč na organiziranem sodelovanju med civilno družbo in policijo. Spremembe v globalnem okolju, kot so vojna v Ukrajini, migracijski pritiski in eskalacija na Bližnjem vzhodu, močno vplivajo na percepcijo varnosti v Sloveniji, kar se odraža v drastičnem porastu uvoza obrambnih sredstev ter večjem zanimanju za pridobitev orožja. Politični pozivi k samooboroževanju in spremembe Zakona o orožju iz leta 2021 so povzročili skokovit porast vlog za nabavo orožja iz varnostnih razlogov. Avtorji opozarjajo, da neorganizirano oboroževanje ne povečuje varnosti, temveč ogroža javni red, pri čemer sodna praksa na srečo ohranja restriktivno presojo. Avtorji predlagajo nov, tripartitni model svetov za javno varnost, ki bi institucionalno kanaliziral civilni potencial, viden že v gasilstvu in civilni zaščiti. Na lokalni ravni bi Ob-

* Izr. prof. dr. Tomaž Čas.
** Mag. prava Nika Majcen.
*** Mag. varstvoslovja Žiga Božjak.

močni sosvet povezoval policijo, občine in lokalna društva (lovska, strelska, veteranska), ki predstavljajo neizkoriščen preventivni vir. Pokrajinski svet bi na regijski ravni opredelil državljansko zaščito kot usposobljeno in nadzorovano strukturo pod vodstvom strokovnjakov, v katero bi se vključevali na primer upokojeni policisti. Na vrhu piramide bi Republiški svet povezoval regije z Generalno policijsko upravo in Svetom za nacionalno varnost. Državljansko samovarovanje je treba preoblikovati v voden podsistem notranje varnosti. Z uveljavitvijo predlaganega modela bi država namesto širjenja panike ponudila varen okvir, učinkovito izkoristila družbene vire, razbremenila kadrovsko podhranjeno policijo ter državljanom povrnila občutek varnosti in družbene kohezije v luči sodobnih geopolitičnih tveganj.

Ključne besede: državljansko samovarovanje, družbena zaščita, narodna zaščita, množični poboji, dostop do orožja, varnostno samoorganiziranje civilne družbe

Civil self-defense in the Republic of Slovenia

ABSTRACT

The modern national security system in the Republic of Slovenia faces complex challenges that extend beyond public security institutions. While current legislation formally provides for the involvement of civil society in preventive activities, this framework is vague, creating a risk of legal ambiguity or political abuse of such initiatives. There is an urgent need for a more precise legal framework governing citizen self-defense, which must not be based on the general arming of the population, but rather on organized cooperation between civil society and the police. Changes in the global environment, such as the war in Ukraine, migration pressures, and escalation in the Middle East, are having a

significant impact on perceptions of security in Slovenia, as reflected in a dramatic increase in imports of defense equipment and greater interest in acquiring weapons. Political calls for self-armament and amendments to the 2021 Weapons Act have led to a sharp increase in applications to purchase weapons for security reasons. The authors caution that unregulated arming does not increase security but rather threatens public order, although, fortunately, judicial practice continues to apply a restrictive standard of review. The authors propose a new, tripartite model of public safety councils that would institutionally channel civilian potential, as is already evident in firefighting and civil protection. At the local level, the Regional Council would bring together the police, municipalities, and local associations (hunting, shooting, and veterans' groups), which represent an untapped resource for prevention. At the regional level, the Provincial Council would define civil protection as a trained and supervised structure led by experts, which would include, for example, retired police officers. At the top of the pyramid, the National Council would link the regions with the General Police Administration and the National Security Council. Civil self-defense must be transformed into a managed subsystem of internal security. By implementing the proposed model, the state would, instead of spreading panic, provide a secure framework, make effective use of social resources, relieve the burden on the understaffed police force, and restore citizens' sense of security and social cohesion in light of contemporary geopolitical risks.

Key words: civil self-defense, social protection, national defense, mass killings, access to weapons, civil society's self-organization for security.

1. Uvod

Za ta prispevek je bila osnova izredno dobro pripravljena magistrska naloga Nike Majcen za katero je trenutna za-

konodaja, predvsem Zakon o nalogah in pooblastilih policije (ZNPPol) in Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije (ReSNV-2), opredeljujeta vključevanje posameznikov in lokalne skupnosti pri izvajanju policijske preventivne dejavnosti in pri upravljanju zadev javne varnosti vzpostavljata tudi sodelovanje z organizacijami, združenji in iniciativami državljanov, lokalno skupnostjo ter v okvirih javno-zasebnega partnerstva. Ta ureditev je omenjena zgolj pavšalno, brez natančnejše jasne opredelitve sistema za izvajanje teh sodelovanj. Potrebno je pozdraviti opredelitev sodelovanja civilne družbe v Resoluciji o strategiji nacionalne varnosti RS, vendar to ni dovolj. Če se način izvajanja državljanskega samovarovanja ne opredeli natančneje in ostane preveč ohlapno opredeljen, lahko to pomeni lažje prepovedovanje in kaznovanje organiziranja državljanskega samovarovanja s strani vsakokratne oblasti, sklicujoč se na neustavnost družbene iniciative, poleg tega pa lahko, kot se je izkazalo v zadnjem času, ostane le mrtva črka na papirju. Zakonsko dopustno delovanje mora država bolj natančno opredeliti, zato bodo v tem delu predstavljene morebitne druge rešitve, upoštevajoč zgodovinske in primerjalne izkušnje. »Prav državljanskemu samovarovanju, ki je lahko individualno ali organizirano, bi bilo v resoluciji smiselno nameniti nekaj stavkov, saj smo po osamosvojitvi tudi na to področje oziroma koncept družbene samozaščite in narodne zaščite pozabili. Slednja se je pokazala še za kako pomembno v osamosvojitvenih procesih in vojni za Slovenijo« (Čas, 2019b). Primerno bi bilo ustanoviti razne območne, pokrajinske, republiške svete za varnost, ki bi delovali tudi v praksi in s katerimi bi bilo »zagotovljeno teritorialno usklajevanje obvladovanja varnostne problematike ter vključevanja številnih civilno-družbenih organizacij in posameznikov, predvsem z namenom državljanskega samoorganiziranja oziroma samozaščitnega delovanja« (prav tam).

Konkretnejša ureditev državljanskega samovarovanja v pravnih aktih je nujna. »Sporazumno ustanavljanje svetov,

sosvetov, komisij ali drugih dogovorjenih oblik partnerskega sodelovanja je lahko šele začetek skupnega sodelovanja. Odprl naj bi nove možnosti za demokratično vzdušje v našem opravljanju policijskih dejavnosti, ki naj podpira samoorganiziranje državljanov za opravljanje teh dejavnosti v lokalni skupnosti« (Pečar, 2000).

Pri tem je pomembno poudariti, da niso vse oblike državljanskega samovarovanja primerne, ne varujejo javnega interesa, niti niso učinkovite. Zlasti želja in pozivanje k splošnemu oboroževanju civilne družbe se vse bolj kažeta kot politični ideologiji nekaterih akterjev, zato se ta prispevek dotika tudi pravne ureditve dostopnosti do orožja in trenutno veljavne zakonodaje s področja orožja, predvsem problematike preverjanja varnostnih zadržkov pri izdajanju orožnih listin posameznikom. Ta segment je pomemben v povezavi s pozivanjem političnih figur k oboroževanju posameznikov zaradi geopolitičnih razmer v svetu, vendar to ni prava oblika samovarovanja državljanov. Tu je potrebno preučiti, ali večje oboroževanje neusposobljenih posameznikov, ki se k temu zatečejo na poziv zastraševanja javnosti, res pomeni večjo stopnjo varnosti v družbi ali morebiti ni le samo po sebi večje varnostno tveganje za Republiko Slovenijo. Trenutne izkušnje kažejo, da večja dostopnost do orožja ne pomeni tudi večje stopnje varnosti in zmanjševanja varnostnih tveganj, groženj in kriminala, prej nasprotno – primer Združenih držav Amerike. V zvezi s tem je potrebno preučiti tudi posledice takega pozivanja državljanov in ugotoviti, kakšen rezultat prinaša krepitev strahu pred kriminaliteto, saj to rezultira v spremembah nacionalno varnostne politike in njenega sistema (Majcen, 2025).

Trenutne razmere v svetu kažejo na to, da se povečuje potreba po preureditvi nacionalno varnostnega sistema in njegovem prilagajanju. Sem spada zlasti razvoj novih tehnologij, predvsem razmah umetne inteligence in povečevanje števila kibernetskih napadov po vsem svetu, ki so v bistvu novodobna oblika meddržavne vojne. Če vključimo

še tujsko problematiko in povečan pritisk migrantov zlasti na Evropsko unijo in trenutno dogajanje v izraelsko-palestinski in rusko-ukrajinski vojni, pridemo do spoznanja, da dejansko ne živimo več v tako mirnem stanju, kot si predstavljamo. Zato je nujno, da se trenutnim razmeram prilagodi tudi sistem nacionalne varnosti, saj ta občutek vedno bolj dobivajo tudi državljani in državljanke, ki lahko ob morebitnem neukrepanje države »pravico vzamejo v svoje roke« na zakonsko nedopusten način.

To splošno stanje v družbi znatno poslabša tudi javno pozivanje nekaterih vidnejših javnih osebnosti, zlasti politikov, ki z nevarnimi izjavami apelirajo na svoj politični bazen, in to brez morebitnega tehtnega premisleka o posledicah takega pozivanja. Tako klic k povečanju oboroževanja civilne družbe ni pravi način za povečanje stopnje varnosti v Republiki Sloveniji in ima lahko bolj negativne kot pozitivne posledice.

Pri pisanju prispevka je bila upoštevana normativno pravna ureditev področja državljanskega samovarovanja, ustrezno je bil prikazan razkorak med formalno pravno ureditvijo in dejansko implementacijo v praksi. Pri tem so bile uporabljene predvsem kvalitativna metoda, primerjalna metoda, zgodovinska metoda, deskriptivna metoda in analitična metoda obdelave virov. Tako je namen prispevka z uporabo navedenih metod raziskovanja odgovoriti na opisana vprašanja in predlagati kako urediti oziroma organizirati državljansko samovarovanje v Republiki Sloveniji in ga bolj učinkovito vključiti v nacionalno varnostni sistem Republike Slovenije.

Trenutne razmere v svetu kažejo na to, da se povečuje potreba po preureditvi nacionalno varnostnega sistema in njegovem prilagajanju. Viri ogrožanja so zlasti razvoj novih tehnologij, predvsem razmah umetne inteligence in povečevanje kibernetskih napadov po svetu, ki so v bistvu novodobna oblika meddržavne vojne. Z vključitvijo tujske problematike in s povečanim pritiskom migran-

tov na (zlasti) Evropsko unijo in glede na trenutno dogajanje v izraelsko-palestinski (Collinson, 2024) in rusko-ukrajinski vojni pridemo do spoznanja, da dejansko ne živimo več v tako mirnem stanju, kot si predstavljamo na prvi pogled (Bricker, 2024).

Na stopnjo varnosti v zavesti državljanov vpliva tudi stanje strelskih pohodov v Združenih državah Amerike, ki se vse bolj premikajo tudi v Evropo, celo na Balkan (primer Srbija), zato je nujno, da se trenutnim razmeram prilagodi tudi sistem nacionalne varnosti. Občutek o poslabšanju varnostnih razmer vedno bolj dobivajo tudi državljani in državljanke, ki lahko ob morebitnem ne ukrepanju države »pravico vzamejo v svoje roke« na zakonsko nedopusten način, v vsakem primeru pa to negativno vpliva na njihov občutek in zavedanje o stanju varnosti v državi (Čas & Majcen, 2025b). K pomiritvi strahu ne prispeva niti javno pozivanje k oboroževanju državljanov nekaterih bolj vidnih osebnosti, zlasti politikov, ki z nevarnimi izjavami apelirajo na svoj politični bazen brez morebitnega tehtnega premisleka o posledicah takega pozivanja. Klic k neorganiziranemu in nenadzorovanemu povečanju oboroževanja vsesplošne civilne družbe ni pravi način za povečanje stopnje varnosti v Republiki Sloveniji in ima lahko bolj negativne kot pozitivne posledice (Čas & Majcen, 2025b). Za članek

2. Geopolitične razmere v svetu in trenutno stanje varnostnih razmer v slovenski družbi

2.1. Ukrajinsko-Ruska vojna

Rusija je 24. 2. 2022 izvedla obsežno vojaško invazijsko akcijo na ozemlju Ukrajine, ki jo je imenovala posebna vojaška operacija. Rusko-ukrajinska vojna, ki traja že več kot dve leti, velja za največji vojaški spopad na evropskih tleh po drugi svetovni vojni in močno vpliva na poslabšanje sve-

tovnih varnostnih razmer pa tudi na svetovno gospodarstvo, živilsko industrijo, energetsko politiko, informacijsko-kibernetično okolje in drugo (Kilfoyle, 2023; Somogyi & Nagy, 2023; Štrucl, 2022). Ob začetku te vojne je bilo tudi v Sloveniji zaznati veliko povečanje strahu v družbi, zlasti pred razširitvijo vojnega območja, vključitvijo vse več držav v vojno in celo pred jedrskimi napadi (Čas, 2022). Vojna je vplivala na povečanje oboroževanja posameznikov, cene orožja, ljudje so se množično pripravljali na vojno, v medijih so se začeli pojavljati razni seznami zaklonišč in ljudje so mrzlično iskali dostop do kalijevega jodida za primer sevanja, predvsem pa se je povečalo tudi zanimanje za pridobitev orožja – na legalen in nelegalen način. Raziskave stockholmskega Mednarodnega inštituta za mirovne raziskave kažejo, da se je evropski uvoz orožja leta 2022 podvojil (SPIRIT Slovenija, 2023). Leta 2022 se je uvoz orožja v Evropo povečal za 93 %, in sicer predvsem zaradi uvoza na vojno območje v Ukrajini in tudi zaradi povečanja obrambnih proračunov evropskih držav, predvsem Poljske, Norveške pa tudi Slovenije. Svetovno gledano je po uvozu orožja Ukrajina pristala na tretjem mestu, takoj za Indijo in Katarjem. Med evropskimi državami, ki so najbolj povečale svoj uvoz orožja, prednjači Luksemburg (+9200 %) in logično Ukrajina (+6633 %), na tretjem mestu pa se je presenetljivo znašla prav Slovenija. Navedeno je logično, saj je Slovenija po dolgem času povečala delež obrambnih izdatkov (Furlan& Barjaktarević, 2019). Ta je med letoma 2019 in 2023 po izračunih inštituta zabeležila kar 3300-odstotno povečanje uvoza orožja v primerjavi s štiriletnim obdobjem do leta 2018 (Kosec, 2024). Iz tega izhaja, da je Slovenija prehitela vse sosednje države in tudi tiste, ki mejijo na Ukrajino oziroma Rusijo – gledano po povečanju uvoza orožja. Generalno gledano se je skupno uvoz orožja v Evropo v obdobju zadnjih petih let podvojil kot logična posledica vojne v Ukrajini in skrbi pred njenim širjenjem v druge dele Evrope (Kosec, 2024). Čeprav so v veliki meri za to povečanje uvoza orožja poskrbele države same s poveča-

njem obrambnih proračunov, je porast oboroževanja moč opaziti tudi pri posameznikih in povečevanju števila upravnih postopkov za pridobitev orožnih listin.

2.2. Migracije in tujska politika

Ob povečanju številnih aktivnih vojnih območij po svetu je logična posledica, ki doleti druge države, povečan migracijski val, zlasti prosilcev za azil. Znotraj teh se vključijo večje skupine ekonomskih migrantov, ki take razmere dodobra izkoristijo za lastne vzgibe. Povečan pritisk migrantov vedno pomeni varnostno tveganje za državo, saj se s tem povečajo ilegalni prehodi državnih meja, stroški za oskrbo migrantov, v družbi narašča strah pred tujci, velikokrat pa se na območjih azilnih domov poveča tudi stopnja kriminala (Brožič, 2020). Kadar strokovnjaki in svetovalci za nacionalno varnost ocenijo, da je verjetnost, da se v omenjeni migracijski val začnejo vključevati tudi pripadniki terorističnih organizacij in drugih ekstremističnih gibanj, se stopnja ogrožanja nacionalne varnosti bistveno poveča. Povračilni ukrep za take razmere je po navadi ponovna uvedba policijske kontrole na mejnih prehodih. To so poleg Slovenije uvedle tudi Italija, Avstrija in Madžarska. »V luči zaostrenih razmer je Slovenija tudi prvič v zgodovini razglasila srednjo stopnjo teroristične ogroženosti ali tretjo po petstopenjskem modelu opredeljevanja teroristične ogroženosti, ki je v uporabi od leta 2016« (Šavel, 2023). Taka stopnja ogroženosti pomeni, da obstaja možnost, za izvršitev terorističnega napada v Republiki Sloveniji. »Trenutno je najvišja stopnja teroristične ogroženosti razglašena v Franciji, visoka, četrta na petstopenjski lestvici pa na Danskem, v Španiji, na Švedskem, v Nemčiji in Avstriji. Stopnje teroristične ogroženosti v drugih evropskih državah se gibljejo od nizke do srednje«. Kljub temu, da je v državi razglašena takšna stopnja ogroženosti, gre za preventivno ravnanje; kriminologinja Katja Eman pravi, da so: »Panika in pozivi

k nasilju oziroma k oboroževanju državljanov nepotrebni in povzročajo neželeno napetost v družbi ter lahko vodijo v nasilne odzive in napade na določene skupine« (Eman in drugi, 2026). V letu 2018 smo v Sloveniji imeli primer samoorganiziranja državljanov s postrojem Štajerske varde, ki naj bi poskrbela za varnost državljanov, ki so se počutili ogrožene (Hauptman, 2022).

Izkušnje kažejo, da povečani pritiski na državne meje in povečano število prihodov migrantov slabo vplivajo na posameznike, ki na območjih, na katerih se taki posamezniki nahajajo, tudi sami prebivajo (Brožič, 2017). Vlada RS je februarja 2024 sprejela sklep o organiziranju azilnih domov v Obrežju in Središču ob Dravi, kar je naletelo na splošno neodobravanje tamkajšnjega prebivalstva in županov. Eden izmed razlogov, zakaj pri ljudeh taki projekti vzbujajo strah in neodobravanje, je, da gre pri takih migracijah zlasti za ogromne skupine odraslih moških. Iz stanja azilnega doma v Ljubljani je moč videti, da se na teh območjih povečuje tudi stopnja kriminala med azilanti (Pušnik, 2020). Državljani in državljanke RS se bojijo poslabšanja stanja varnosti in zato ostro nasprotujejo takim posegom v manjše občine. Menimo, da pri tem ne gre za splošno ksenofobno zavest, saj so državljani ob začetku rusko-ukrajinske vojne reagirali popolnoma drugače. Pri tem je šlo za prihod predvsem žensk in otrok, tudi moških, dokler so ti še lahko zapustili državo oziroma če so ustrezali določeni starosti. Državljani so jih sprejeli gostoljubno, samoorganizirali so se v skupine za pomoč prišlekom iz Ukrajine, jim nudili celo lastne namestitve, poskrbeli za oskrbo z dobrinami teh družin, pomoč pri vključevanju otrok v šolske okoliše in podobno (Kilfoyle, 2023).

Ta segment opisujemo z namenom, da se prikaže stanje zavesti v družbi zoper migracijsko politiko in odnos lokalnega prebivalstva do določene vrste tujcev, kar vpliva na ovrednotenje državljanov RS o stopnji varnosti, spodbuja njihovo samoorganiziranje in delovanje na lokalni ravni.

2.3. Palestinsko-Izraelska vojna

Čeprav konflikt med Izraelom in Palestino, ki tvori srž mirovnega problema bližnjega vzhoda, traja že stoletja, se je stanje na tem območju v zadnjem času bistveno poslabšalo. Konec leta 2023 je namreč radikalna islamistična organizacija Hamas začela nov, obsežen napad na Izrael. Teroristi so ugrabili 251 ljudi in jih odpeljali na območje Palestine – podrobneje Gaze (Sharp & Zanotti, 2024). Na podlagi tega je izraelski premier Netanjahu javno razglasil vojno s Hamasom. Kot odgovor na napad je Izrael pričel »z močnim bombardiranjem, nezakonito uporabo belega fosforja, s prekinitvijo dostopa do elektrike in vode na območju Gaze ter z ugrabitvami in zadrževanjem 5.200 Palestincev v zaporih (vključno z vsaj 170 otroki). Zaradi bombardiranj in obstreljevanj je bilo do februarja 2024 ubitih skoraj 30.000 in ranjenih okoli 56.000 Palestincev« (Nearly, 2023). Vojna dejanja se na tem področju nadaljujejo in stopnjujejo vsak dan, nazadnje z izraelskim obstreljevanjem Rafaha, v katerem je bilo zopet ubito veliko število civilistov, predvsem otrok. Ravnanje Izraela je obsodilo več držav, ki izraelsko vlado pozivajo k prenehanju izvajanja genocida nad palestinskim narodom, dejanja Netanjahuja pa je obsodilo tudi mednarodno kazensko sodišče.

Kljub temu, da se nas vojna dejanja zelo dotaknejo, je potrebno preučiti tudi, kako vse to vpliva na nacionalno varnostni sistem in kakšne posledice ima na stanje zavedanja o varnosti državljanov. Ob zaostrovanju razmer v Palestini so se po vsem svetu začeli množični protesti v podporo Palestincem, tudi v Sloveniji. Ob tem je predsednik največje opozicijske stranke pozval k oboroževanju državljanov, ko je komentiral posnetek protestnikov – Palestincev v Ljubljani (Vezjak, 2023). Namigovanja k nasilju in širjenje strahu pred napadi, vojno in poslabševanjem varnostnih razmer pri nas z namigovanjem na ogroženost slovenskih državljanov, ki se ima pravico braniti in naj zato preventivno

posežejo po orožju, niso pravi način za izboljšanje varnosti. Tudi če nimajo celo znake kaznivega dejanja spodbujanja sovraštva in nestrpnosti, pa imajo na nacionalno zavest in varnost države, take hujskajoče izjave predvsem negativne posledice. Vsesplošno nabavljanje orožja civilistov, ki niso usposobljeni za ravnanje z njim in mogoče niti nimajo želje po njegovi uporabi, a temu sledijo zaradi strahu, res ni pravi način za spodbujanje varnosti. Trenutne izkušnje namreč kažejo, da večja dostopnost do orožja ne pomeni tudi večje stopnje varnosti in zmanjševanja varnostnih tveganj, groženj in kriminala, prej nasprotno – primer Združenih držav Amerike (2024).

2.4. Množični poboji in posledice na našem območju

2.4.1. Množični poboji v ZDA, Norveškem in Srbiji

Množični poboji s streljanji na večjih javnih krajih, prireditvah in predvsem v šolah in na univerzah v Združenih državah Amerike so postali del vsakdana, kakorkoli morbidno to zveni. Do takih dogodkov smo zaradi njihovega porasta postali apatični. V prvi vrsti zato, ker so tako pogosti, da smo se na take vesti navadili, predvsem pa zato, ker si v svojem dojemanju teh dogodkov predstavljamo, da se to dogaja nekje daleč in da to ni naš problem (Čas & Majcen, 2025b). Pa to ne drži. Predvsem zaradi amerikanizacije in širjenja zahodnih vrednot preko družbenih omrežij, zlasti med mladostniki, je to še kako problematika, ki bi nas morala bolj zanimati. Dostopnost posameznikov do orožja v ZDA je za naše standarde res bizarna. Medtem ko naj bi v Sloveniji želela večina vlad dostopnost do orožja čim bolj omejiti, imajo v ZDA pravico do nošenja orožja zapisano v ustavi. Glede na ohlapno regulacijo dostopnosti do orožja logično ZDA prednjači tudi v številu množičnih pobojev s strelnim orožjem (Silva, 2024). Dogodki, kot so množični poboji v šolah, vsak dan pretresajo svet, še posebej zato, ker se tičejo

otrok in njihove osebne nedotakljivosti in ker ne ustvarjajo varnega prostora v šolah in univerzah. Kot je bilo v tem delu že omenjeno, lahko vsak s prevencijo veliko pripomore k osebni varnosti, vendar ko šole in univerze ne predstavljajo več varnega okolja za najranljivejšo populacijo – otroke, družba pade.

Preskok v dojemanju resnosti problema množičnih pobojev s strelnim orožjem in njihovega vpliva na nacionalno varnost je predstavljalo leto 2011 in z njim strelski napad na otoku Utøya na Norveškem, ki sicer velja za najbolj miroljubno državo po svetovnem indeksu miru. Norveški državljan je z dvema napadoma povzročil smrt najmanj 77 ljudi, predvsem najstnikov, ki so bili udeleženci tabora na otoku (Smith-Spark, 2021). Dejstvo, da se je take vrste kriminal prenesel na evropska tla, je močno pretreslo tudi državljane Slovenije.

Dvanajst let kasneje smo bili priča še hujši tragediji. Mladoletni državljan Republike Srbije, natančneje trinajst let star učenec, je z očetovo pištolo mesece načrtoval in organiziral množični strelski pohod v lastni osnovni šoli ter preudarno izbiral svoje žrtve. Pobil je osem učencev in varnostnika, še več pa jih je ranil (Vukadinovim & Radenković Jeremić, 2024).

2.4.2. Podobna varnostna tveganja tudi v Nemčiji

Posamezne dogodke, ki pomenijo varnostno tveganje za družbo, je zadnje čase opaziti v naši najožji okolici. Ob zaključku tega poletja se je več takih zgodilo v Avstriji in Nemčiji. V slednji je moč zaznati povečanje števila napadov z nožem, zato se na to regulatorno odziva tudi tamkajšnja vlada. Avgusta je mlajši državljan Sirije v mestu Solingen z nožem ubil tri ljudi, še več pa jih je ranil. Dogodek je bil motiviran s terorističnimi vzgibi,[1] saj je odgovornost za žalostni dogo-

[1] Za več o islamističnemu terorizmu glej Kocjančič, Prezelj, 2015; Prezelj, Kocjančič, Marinšek, 2018; Kocjančič, Prezelj, 2020.

dek kasneje prevzela Islamska država. Napad z nožem se je pred tem v začetku poletja pripetil tudi v Nürnbergu, kjer je moški napadel tri policiste (Čas & Majcen, 2025b). Približno mesec pred tem je bil zaradi napada z nožem ranjen član politične stranke, in sicer v mestu Mannheim, v istem mestu pa je ranam, ki jih je povzročil nož, podlegel policist kot posledica izgredov na protiislamskemu shodu.[2] Zaradi trenda naraščanja teh tveganj se nemška vlada na dogodke odziva po svoji moči. Tako se tam obeta zaostritev zakonodaje o orožju oziroma omejitev dostopa do njega, odvzem socialne pomoči nekaterim prosilcem za azil, pospešili in poenostavili pa naj bi se tudi postopki za izgon zavrnjenih prosilcev za azil. V luči tega se idealizira tudi lažjo uporabo sredstev za prepoznavo obraza.[3] Kot odgovor na islamski ekstremizem in druge varnostne grožnje je tako v Nemčiji mogoče zaznati vzpon skrajne desnice, ki za nekatere politike že vzbuja skrb (Kocjančič & Prezelj, 2020).

2.4.3. Avstrija včeraj in danes

Tudi Avstrija pri varnostnih grožnjah ni izjema. Za primer lahko vzamemo nedavne dogodke z Dunaja, kjer so bili zaradi potencialnega terorističnega napada odpovedani trije veliki koncerti Taylor Swift, s čimer je nastala tudi ogromna finančna škoda. Osumljenec je bil sicer 19-letni avstrijski državljan, ki se je kot pripadnik Islamske države radikaliziral na spletu in je pripravljalna dejanja priznal. Kljub temu lahko dogodke strnemo s pevkinim odzivom na dogodek: »Hvaležna sem, da žalujemo za koncerti in ne življenji«. Nedavni strelski napad (10. junija) na srednji šoli v avstrijskem Gradcu je terjal enajst smrtnih žrtev. Dejanje naj bi izvršil 21 – letni nekdanji dijak (Čas & Majcen, 2025b).

Če povzamemo, do varnostno vprašljivih dogodkov prihaja povsod po svetu in vedno bolj se približujejo tudi slo-

[2] V Nemčiji v napadu z nožem več mrtvih, aretirali so osumljenca, Rtvslo.si, 2024, e-vir.
[3] Nemčija: Zaostritev zakonodaje o orožju, nekaterim prosilcev za azil bodo odvzeli socialno pomoč, Rtvslo.si, 2024, e-vir.

venskemu ozemlju oziroma se jih odkriva že pri nas. Bližje, ko so dogodki, ki napadajo človekovo varnost, bolj burno in čustveno se nanje odzovemo in postanemo nanje pozorni (Čas & Majcen, 2025b).

2.4.4. Huda tragedija na Hrvaškem

Konec decembra leta 2024 je na osnovni šoli Prečko v Zagrebu 19-letni bivši učenec z nožem napadel 62-letno učiteljico prvega razreda in več učencev. Sedemletna deklica je med oživljanjem umrla, poleg učiteljice pa je bilo ranjenih še več otrok in odraslih. Vsi so bili zabodeni. Žrtve naj bi izbiral naključno. »Bil je kaos. Storilec je zbežal iz šole v ambulanto, ki je kakšnih 40 metrov stran. Bil je ves krvav, oblečeno je imel majico s kratkimi rokavi,« so poročale priče. »Ljudje so po cesti kričali, naj ga kdo prime, potem pa so videli, kam se je zatekel. ‚Tukaj je, čisto krvav je in ima nož',« je o lovu na napadalca povedal moški, zaposlen v bližini šole. Pripadniki posebne policijske enote so obkolili stavbo, osumljeni se je zaklenil na stranišče in si skušal vzeti življenje. V nekaj minutah so ga prijeli in odpeljali v bolnišnico (Majcen, 2025).

Mladeniču, ki je lani z nožem na zagrebški osnovni šoli napadal otroke in učitelje, pri čemer je sedemletna deklica umrla, grozi 50-letna zaporna kazen. Sodni izvedenec je ocenil, da je bil med dejanjem prišteven (Dnevnik, 2025, e-vir).

2.4.5. In kaj Slovenija

Predvsem dogodka sta močno pretresla tudi Slovenijo, saj gre za dogajanje v dveh državah, s katerima si delimo isto zgodovino, podobno kulturo in se nahaja v naši neposredni bližini. Zelo alarmantno pa je, da so se po dogodku lokalni strokovnjaki s področja psihologije strinjali, da je bilo glede na razmah medvrstniškega nasilja in trenutnega stanja v družbi tako dejanje pričakovati. Poleg tega je bilo po dogod-

ku med otroki drugod, zlasti po Balkanu, tudi v Sloveniji, zaznati pozdravljanje napada v Srbiji, poveličevanje storilca v heroja in norčevanje iz omenjenega dogodka. To je pokazatelj, kam smo z vrednotami kot družba zabredli, kaže pa trend ogrožanja varnosti, ki ne prihaja le v Evropo, pač pa na Balkan in tudi neposredno k nam, predvsem iz ZDA. V Sloveniji na veliko srečo do izvršitve takih dejanj še ni prišlo, vendar zato to ni zanemarljivo varnostno tveganje (Čas & Majcen, 2025b).

Omeniti pa moramo, da so pred nekaj leti slovenski kriminalisti s pomočjo kolegov iz ZDA že preprečili morebitno podobno tragedijo, ko so v Kropi mladoletnemu posamezniku prestregli iz tujine naročeno strelno orožje, ob preiskavi pa odkrili tudi natančno izdelan načrt poboja na posameznikovi lastni srednji šoli z natančnim profiliranjem žrtev in s potekom izvršitve kaznivega dejanja. Tudi v letu 2025 nas je presenetila spletna grožnja posameznika, ki je na enem od spletnih portalov zagrozil, da se bo podoben dogodek (kot na Finskem) zgodil tudi na eni izmed slovenskih osnovnih šol. Dogodek je obravnavala policija in po celotni državi je zavladala splošna panika ob pošiljanju otrok v šolo. Večina šol se je začasno »opremila« z varnostniki na vhodih in organizirala psihološko-vzgojne delavnice za otroke (Čas & Majcen, 2025b).

2.4.6. Primer Šiško

Prav zaradi neurejene organiziranosti državljanskega samovarovanja oziroma organiziranja varnostnega samoorganiziranja civilne družbe se je pri nas zgodil primer Šiško, ko se je na območju Maribora organizirala »Štajerska varda«. Omenjena organizirana oblika državljanskega samovarovanja seveda ni imele pravne osnove za svoje delovanje. Bilo pa je to resno opozorilo pristojnim, da na tem področju storijo vse potrebno, da se lahko legalno organizira državljansko samovarovanje (Čas, 2019a). Obo-

roževanje »Štajerske varde« je bilo seveda v nasprotju s pozitivno zakonodajo.

2.4.7. Ozaveščanje o nasilju

Nacionalno varnostni sistem Republike Slovenije torej obsega več nivojev, ni pa odvisen le od pravne regulacije vladajočih, temveč tudi od geopolitičnih razmer v svetu in splošnega dojemanja ovrednotenja stopnje varnosti v družbi. Zelo pomemben segment krepitve varnosti so prevencija in samovarovalni ukrepi posameznikov, ki skupaj z vključevanjem v državljansko samovarovanje tvorijo del nacionalno varnostne politike RS (Frlež, 2010). Geopolitično stanje kaže, da razmere v svetu, ki indicirajo stopnjo varnosti in miru, niso dobre. Vse, kar se dogaja na svetovi ravni in v mednarodnem okolju, postopoma prihaja tudi v Slovenijo. Viri ogrožanja varnosti so različni, vendar se države včasih preveč osredotočajo zgolj na kazniva dejanja in specifične naloge policije ter premalo na preventivo in prevencijo državljanov, ki bi jo lahko še bolj okrepile z ozaveščanjem družbe, s krepitvijo sodelovanja s skupinami in z organizacijami, ki se ukvarjajo z državljanskim samovarovanjem ali bi bile pripravljene v tem sodelovati (Čas & Majcen, 2025b).

Izobraževanje otrok je prav tako pomemben segment, ki pušča veliko prostora za izboljšave na področju preprečevanja samomorov, medvrstniškega nasilja in morebitnih groženj z množičnimi poboji v šolskih okoliših. Zaradi povečanega migrantskega pripada na Evropsko unijo, širjenja vojnih območij in ob upoštevanju pomanjkanja delovne sile je težko voditi migracijsko politiko, ki bi učinkovala na področjih, kjer mora, kjer pa predstavlja varnostno ogrožanje, pa ne bi poslabšala stopnje varnosti (Čas & Majcen, 2025b). Zaenkrat ta nivo še ni dobro usklajen, zato geopolitične razmere v svetu dejansko predstavljajo varnostno tveganje za poslabšanje nacionalne varnosti v Republiki Sloveniji. Posa-

meznikovo zavedanje o varnem domačem okolju sta najpomembnejša dobrina in parameter kakovosti življenja v določeni družbi, zato bi na tem področju morali vložiti več truda in ga predrugačiti (Čas & Majcen, 2025b).

3. Državljansko samovarovanje oziroma varnostno samoorganiziranje civilne družbe

3.1. Splošno

Državljansko samovarovanje je prostovoljni način varovanja posameznikov znotraj njihovih skupnosti z namenom, da se zavarujejo pred škodljivimi dejavniki iz okolja, ne glede na težo kaznivega ravnanja. Namen državljanskega samovarovanja je spodbujati kohezivnost med samimi izvajalci in osebami, nad katerimi se izvaja samovarovanje, saj je le tako mogoče doseči želeno stopnjo varnosti (Kosec, 2024).

Državljansko samovarovanje v Sloveniji še ni tako razvito kot v svetu. Zlasti za ZDA in Veliko Britanijo pa tudi Avstralijo, Irsko ter Kanado so značilne vaške straže (Neighbourhood Watch) in druga samovarovalna gibanja občanov; eno izmed najbolj znanih je na primer Crime Stoppers. Gre za program, preko katerega občani policijo obveščajo o sumljivih okoliščinah in ljudeh, kar pripomore k učinkovitejšemu delu policije pri preprečevanju kriminalitete. To anonimno obveščanje preko omenjenega programa se odvija zunaj sistema številk za obveščanje policije, kar dodatno spodbudi informante in prijavitelje k sodelovanju, saj nekateri izmed njih ne želijo biti vključeni v uradne preiskovalne procese ali imeti opravka s policijo zaradi različnih razlogov, tudi strahu pred povračilnimi ukrepi (Frlež, 2010). Tak sistem obveščanja je zasnoval detektiv in je postal splošno sprejet program informiranja in vključevanja javnosti, ki ga podpirajo tudi javni mediji, njegovi začetki pa segajo v leto 1976.

Druga svetovno znana pojavna oblika državljanskega samovarovanja so Guardian Angels. Gre za sedaj že mednarodno neprofitno organizacijo, ki je bila ustanovljena leta 1979 v New Yorku in je danes razširjena že v več kot 130 državah po svetu. Prvotni namen ustanovitve te organizacije je bil boj proti kriminalu znotraj sistema newyorških podzemnih železnic, danes pa predstavlja veliko več kot to. Njihov program se je razširil na splošen neoborožen boj in prevencijo zoper kriminal s patruljiranjem po ulicah in v prometu, izvajajo pa tudi edukativne programe ozaveščanja v šolskih sistemih in podjetjih. Člani organizacije nosijo značilne prepoznavne rdeče baretke, morajo biti stari najmanj 16 let in biti brez kazenske evidence (Frlež, 2010). Delujejo kot prostovoljci, ki so usposobljeni za nudenje prve pomoči, za izvajanje temeljnih postopkov oživljanja, za poznavanje pravnih predpisov in osnov borilnih veščin ter proaktivno komunikacijo za reševanje konfliktov. Njihov program se je celó razširil na področje internetne varnosti, in sicer pod imenom Cyber Angels (About The Guardian Angels, b.d.).

Oblike državljanskega samovarovanja se dobro organizirano pojavljajo tudi na Madžarskem. Del njihovega sistema državljanskega samovarovanja vključuje delo prostovoljcev, ki aktivno sodelujejo v skupinah, organiziranih na več ravneh, primarno na območju kraja gibanja, nato preko okrajnega in območnega združenja in na najvišji ravni – združenju županije (Frlež, 2010). Gre za sistem civilne straže, ki je organizirana kot društvo, ima lastna pravila, statut ter opredeljene naloge in cilje delovanja. Med njihovimi nalogami in cilji najdemo zaščito javnega reda in miru, zmanjševanje kriminalitete, skrb za varnost otrok in mladoletnikov, preprečevanje kaznivih dejanj, varnost prometa in na splošno povečanje javne varnosti v lokalnem območju. Čeprav gre za samostojno in neodvisno organizacijo prostovoljcev – državljanov Madžarske, ti pri svojem delu dobro sodelujejo tudi s policijo in z drugimi uradnimi organi (Čas & Majcen, 2025a).

3.2. Državljansko samovarovanje v Republiki Sloveniji

V Republiki Sloveniji državljansko samovarovanje sicer ni organizirano na takem nivoju kot v svetu, vendar beležimo določene uspešne aktivnosti na tem področju. Glede splošnega organiziranega samovarovanja je posebej potrebno omeniti zlasti sistem gorske reševalne službe in prostovoljnih gasilskih društev, ki bolj ali manj temeljijo na prostovoljstvu in predstavljajo ključni segment varovanja na področju gorskega reševanja in gasilstva. Čeprav je gasilstvo organizirano tudi na nivoju poklicnega gasilstva, prav prostovoljna društva igrajo bistveno vlogo na področju svojega delovanja v lokalnem okolju.

Poleg teh dveh organizacij poznamo tudi dobro organiziran sistem civilne zaščite, ki levji delež prispeva predvsem v času naravnih nesreč, njegova dobra organiziranost in nepogrešljivost pa sta se pokazali tudi v času epidemije Covida-19 (Čas & Majcen, 2025a). Organiziranost prostovoljstva državljanov se kaže tudi pri zagotavljanju prometne varnosti, na primer pri skrbi za varnost otrok v prometu v prvem tednu novega šolskega leta. Ob poplavah avgusta 2023 smo bili priča neprecenljivemu prispevku samoorganiziranih državljanov, ki so na vseh nivojih priskočili na pomoč najbolj prizadetim lokalnim območjem, ne samo z zbiranjem prepotrebnih sredstev za pomoč poplavljenim, ampak tudi z lastnim prispevkom dela pri sanacijah domov. Vse te ugotovitve kažejo na to, da smo Slovenci kot narod pripravljeni pomagati sodržavljanom, so občanom in se, ko je to potrebno, v ta namen tudi organiziramo v delujoč sistem samovarovalnih struktur (Čas & Majcen, 2025a) Razloge, zakaj do tega pride, lahko najprej iščemo v zgodovinski podlagi. Ljudje se namreč od začetka obstoja človeštva organizirajo v razne tvorbe za namen zagotavljanja varnosti, sprva znotraj majhnih celic, nato pa v vseh večjih družbenih skupnostih. To je človeku od nekdaj omogočalo večjo možnost preživetja, izboljšalo kakovost bivanja in omogočilo občutek pripadnosti

skupnosti, saj je človek družbeno bitje. Drugi razlog, zakaj zlasti danes prihaja do teh samoorganiziranih struktur, sta lastna občutek pomoči sočloveku in pripadnosti, saj državljani včasih dobijo občutek, da državljanske uradne institucije odpovedo ali pa ne delujejo dovolj učinkovito ali dovolj hitro, zato stvari vzamejo v svoje roke (Čas & Majcen, 2025a).

Vsa ta dejstva kažejo na to, da bi se državljani lahko organizirali tudi na nivoju zagotavljanja drugih oblik zagotavljanja varnosti, za preprečevanje raznih oblik kriminala, zagotavljanje kriminalne prevencije in za zaščito premoženja posameznikov, zagotavljanje varnosti in nedotakljivosti otrok in mladostnikov ter ohranjanja kakovosti varnosti v skupnosti, v kateri delujejo, pa tudi glede nevojaških vidikov varnosti nedotakljivosti državne suverenosti. V tem na Slovenskem nismo popolnoma brez izkušenj (Ferlež, 2010).

3.3. Družbena samozaščita in narodna zaščita - zgodovinski pregled v Sloveniji

3.3.1. Družbena samozaščita

»Delovni ljudje in občani so uresničevali družbeno samozaščito kot svojo pravico in dolžnost v organizacijah združenega dela, krajevnih skupnostih, samoupravnih interesnih skupnostih in drugih samoupravnih organizacijah in skupnostih, družbenopolitičnih in drugih družbenih organizacijah, društvih ter v družbenopolitičnih skupnostih«. To je uvodni člen Zakona o družbeni samozaščiti, varnosti in notranjih zadevah iz leta 1976, ki je že poudarjal pomen družbene samozaščite, a ni bil prvi vir, ki je uzakonil to strukturo. Družbeno samozaščito je uzakonjal že Zakon o notranjih zadevah iz leta 1972, vendar so ga kasneje novelirali in preimenovali v Zakon o družbeni samozaščiti, varnosti in notranjih zadevah (Frlež, 2010). Že iz teh časov torej izhaja pojmovanje družbene samozaščite na slovenskem območju, ki so jo dojemali in razlagali kot osnova

za uresničevanje pravic in dolžnosti ljudi, državljanov, občanov. K tem pravicam in dolžnostim so pripisovali zlasti tudi varovanje samoupravnih pravic človeka in njegovega premoženja, predvsem pa varovanje njegove osebne in premoženjske varnosti (Frlež, 2010), kar predstavlja temelj za današnje pojmovanje državljanskega samovarovanja, iz česar se je pravzaprav razvil. Družbeno samozaščito je poleg omenjenih zakonov opredeljevalo več pravnih virov, zlasti pa še Pravila postaje milice (1976 in 1982), Pravila za opravljanje pooblastil pooblaščenih uradnih oseb organov za notranje zadeve SR Slovenije (1988), Strategija oboroženega boja (1985) in drugi (Čas & Majcen, 2025a; Frlež, 2010).V teh in drugih zgodovinskih virih najdemo korelacijo z današnjim pojmovanjem državljanskega samovarovanja, in sicer so družbeno samozaščito razlagali zlasti kot sodelovanje miličnikov z občani, sprejemanje njihove pomoči pri preventivni dejavnosti ter preprečitvi in odkrivanju raznih kaznivih dejanj, sodelovanje s komiteji za družbeno samozaščito v krajevnih skupnostih, pomoč prebivalcem pri organiziranju in izvajanju nalog družbene samozaščite, pa tudi že poglobljen organiziran boj proti kršenju ustave, samovolji in monopolu posameznikov, zlasti pa – za danes pomembno – zaščito javnega reda in miru, zaščito posameznikov in njihovega premoženja ter zaščito pred škodljivimi pojavi lokalnega območja (Čas & Majcen, 2025a; Frlež, 2010).

3.3.2. Narodna zaščita in družbena zaščita

Ena pomembnejših prelomnic je bila sprejetje novega Zakona o splošni ljudski obrambi in družbeni samozaščiti (1982), ki je pričel veljati jeseni leta 1982 (Čas, 2021) in je razširil vlogo narodne zaščite in pomen v sistemu SLO in DS ter jo prilagodil takratnim družbenim razmeram. Tvorila je obliko organiziranosti, v kateri se uresničuje in zagotavlja temeljna pravica delovnih ljudi in občanov, da sami in

v sodelovanju z drugimi varujejo svoje in družbene pogoje življenja in dela (Jeglič, 1987:94).Vseboval je tudi določbo, da je bilo mogoče enote milice v neposredni vojni nevarnosti in v vojni uporabiti tudi za izvršitev določenih bojnih nalog. Ta določba je prišla do izraza zlasti v času osamosvajanja Republike Slovenije (Čelik, 2008). Načrt za delovanje narodne zaščite je vseboval njene naloge v miru (ogrožanje javnega reda oziroma varnost ljudi, družbenega in zasebnega premoženja in objektov skupnega pomena), ob naravnih in drugih nesrečah, v izrednih razmerah, ob neposredni vojni nevarnosti in v vojni. »Delovanje v narodni zaščiti je postalo pravica in dolžnost vseh državljanov, saj so bili razlogi za oprostitev le bolezen, nezmožnost za delo, vpoklic v oborožene sile, civilno zaščito in organe za notranje zadeve« (Čelik, 2008). Tudi to se je pokazalo kot izredno pomembno v času osamosvajanja, ko je bilo potrebno oblikovati novo obrambno silo (Čas & Majcen, 2025a).

Opisani koncept SLO in DS je bil učinkovit in izviren v Sloveniji, saj so miličniki narodno zaščito, kot najširšo organizirano obliko samozaščitnega delovanja, sprejeli za svojo, ko so bile sprejete Smernice Predsedstva SRS za nadaljnji razvoj, organiziranje in delovanje narodne zaščite (1983), Pravilnik o organiziranju, aktiviranju in opravljanju nalog ter oznakah in oborožitvi narodne zaščite (1983), Navodilo o uporabi enot civilne zaščite za opravljanje določenih nalog narodne zaščite (1983) in Pravila postaje milice (1982). Takrat so začeli miličniki z usposabljanjem vseh struktur narodne zaščite, tako da so ob osamosvojitveni vojni imeli vsi dovolj varnostno obrambnih znanj in izkušenj. Slovenska posebnost pri organizaciji SLO in DS z narodno zaščito je motila predvsem vojsko, njen vrh, pa tudi v ZSNZ tej niso bili naklonjeni (Čepič idr., 2010 str. 49). Narodno zaščito so jemali kot neko slovensko posebnost, podedovano iz časov druge svetovne vojne, čeprav je niso prav dobro razumeli, niti v organizacijskem, kaj šele v vsebinskem pomenu (Čas, 2010, str. 31).

Narodna zaščita je bila v letu 1986 organizirana v 1201 krajevni skupnosti (98,8 %), v 4216 (83,1 %) temeljnih organizacijah združenega dela in v 599 (46,5 %) delovnih skupnostih, v letu 1986 pa je bila aktivirana za izvajanje nalog in usposabljanje v več kot tisoč primerih, pri čemer je sodelovalo okrog 12.500 krajanov in delavcev v temeljnih organizacijah združenega dela ter delovnih skupnostih (RSNZ, 1986). Narodno zaščito je za opravljanje vojaško-obrambnih nalog usposabljala tudi stalna sestava teritorialne obrambe po posebnih programih (Čas, 2023; Čas & Repenšek, 2016).

Taka ureditev je imela daljnovidne razsežnosti, ker se je ob zaostrovanju razmer v času našega osamosvajanja porajalo vprašanje, kako vzpostaviti teritorialno obrambo, ki bi bila povsem v slovenski pristojnosti, saj je novoizvoljena slovenska oblast ostala praktično brez svoje vojaške sile in je pomembno vlogo odigrala narodna zaščita. Postala je zakonito kritje za oblikovanje Manevrske strukture narodne zaščite (MSNZ), ki se je kasneje preoblikovala v Slovensko TO (Čepič idr., 2010). Tako je potrebno vedeti, da so bili prav ti predpisi, in vse drugo povezano z narodno zaščito v tistih časih, osnova za delovanje MSNZ v času osamosvojitve Slovenije (Čas, 2009). Ta koncept je temeljil na vsesplošnem ljudskem odporu zoper vsakogar, ki bi posegal v samobitnost slovenskega naroda, njegovo identiteto in vrednote oziroma v tisto, kar slovensko domovino dela takšno, da so ljudje v njej srečni in zadovoljni, da lahko v njej uresničujejo osnovne človeške vrednote in demokratična načela oziroma načela pravne in socialne države.

Leta 1991 je Republika Slovenija dobila prenovljen Zakon o obrambi[4], ki je med obrambne sile uvrstil tudi narodno zaščito. Določena je bila kot organizirana oblika delovanja državljanov za opravljanje določenih varnostnih nalog in za njihovo vključevanje v oborožen boj ter druge oblike odpora. Sáme organizacije narodne zaščite zakon ni natančneje

[4] Zakon o obrambi, 2004.

urejal, pač pa je to prepustil podjetjem, zavodom in organizacijam ter krajevnim skupnostim, ki jih je določil izvršni svet občinske skupščine. Zakon je ohranil bistvene sestavine narodne zaščite iz prejšnjega obdobja. Zakon je pooblastil notranjega in obrambnega ministra, da izdata navodilo, ki bi podrobneje in celovito uredilo narodno zaščito, a se to ni zgodilo, saj je prišlo do oboroženega napada na Slovenijo. Narodno zaščito so opredelili tudi v novih Smernicah o ukrepih za pripravljenost v nadaljnjem postopku osamosvajanja Republike Slovenije. V teh je bilo določeno, da narodna zaščita pomaga pri zaščiti pomembnih objektov in nadzorovanju ozemlja. Z osamosvojitvijo Slovenije in ob umirjanju z njo povezanih varnostnih razmer je naša država začela graditi nov varnostni in obrambni sistem, v katerem je vse bolj izginjal prostor za dotedanjo narodno zaščito. Obrambni zakon iz leta 1994 je ni več omenjal (Čelik, 2008).

3.4. Pravni okvir in normativna podlaga za organizirano državljansko samovarovanje

Pravica do samoorganiziranja državljanov izhaja iz več različnih normativnih pravnih aktov. Ustava RS[5] v 34. členu določa, da ima vsakdo pravico do osebnega dostojanstva in varnosti, v 42. členu pa, da ima vsakdo pravico, da se svobodno združuje z drugimi in da so zakonske omejitve teh pravic dopustne le, če to zahteva varnost države ali javna varnost ter varstvo pred širjenjem nalezljivih bolezni. Zakon o obrambi v 7. členu opredeljuje pravico do samoobrambe, in sicer na način, da imajo državljani v vojnem stanju pravico, da se samoorganizirajo in vključijo v obrambo države (Čas & Majcen, 2025a).

Zakon o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami[6] predvideva in omogoča, da je varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami zagotovljeno na več ravneh. V okviru svojih

[5] Ustava RS, 1991
[6] ZVNDN, 2006.

pristojnosti oziroma pravic in dolžnosti ga zagotavljajo tudi državljani in drugi prebivalci Republike Slovenije (posamezniki) ter prebivalci, ki so prostovoljno organizirani v društva, strokovna združenja ter druge nevladne organizacije in ki opravljajo dejavnost, pomembno za varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami (Čas & Majcen, 2025a).

Zakon o organiziranosti in delu v policiji v nekaj členih splošno predvideva sodelovanje policije z drugimi oblikami organiziranih posameznikov. V 35. členu je določeno, da policijske uprave in območne policijske postaje v okviru svojih pristojnosti sodelujejo z organi samoupravnih lokalnih skupnosti na področjih, ki se nanašajo na izboljšanje varnosti v samoupravni lokalni skupnosti (Čas, 2023). Policijske uprave in območne policijske postaje sodelujejo tudi z drugimi organi, organizacijami in institucijami, s civilno družbo in posamezniki, katerih dejavnost je usmerjena k zagotavljanju večje varnosti oziroma k spodbujanju varnostnega samoorganiziranja prebivalcev, ter jim v okviru svojih pristojnosti in možnosti nudijo pomoč. Policijske uprave in območne policijske postaje ter organi, organizacije in institucije iz prvega in drugega odstavka 35. člena omenjenega zakona sporazumno ustanavljajo svete, sosvete, komisije ali druge dogovorjene oblike partnerskega sodelovanja za zagotavljanje večje varnosti. Policija sodeluje z državnimi organi, s samoupravnimi lokalnimi skupnostmi, pravnimi osebami, samostojnimi podjetniki posamezniki, tujimi varnostnimi organi, posamezniki, ki samostojno opravljajo dejavnost, ter z drugimi organi in organizacijami zaradi zagotavljanja večje varnosti. Zaradi uresničevanja omenjenih ciljev sme policija sklepati sporazume o sodelovanju. Policija pri svojem delu sodeluje tudi z veteranskimi in drugimi stanovskimi organizacijami (ZODPol, 2013, 35.-37. člen).

»Poleg institucionaliziranega zagotavljanja varnosti na splošni oziroma državni ravni v sodobnih družbah obstajajo tudi možnosti za zagotavljanje varnosti na individualni in skupni ravni Pri tem gre večinoma za spontano samozašči-

tno delovanje posameznika pa tudi varnostnega samoorganiziranja družbenih skupin. Takšno delovanje lahko poimenujemo varnostno samoorganiziranje civilne družbe« (Čas, 2010, v Frlež, 2010).

Pomemben akt, ki celostno ureja odzivanje Republike Slovenije na notranje in zunanje grožnje, je Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije (v nadaljevanju: resolucija). S tem aktom se predvideva načine odzivanja RS pri posameznih segmentih ogrožanja varnosti in s tem razdela svojo strategijo na področje nacionalno varnostne politike, zunanje politike, obrambne politike, politike zagotavljanja notranje varnosti, migracijske politike in politike varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami. Glede obrambe države resolucija predvideva, da se v obrambni sistem poleg vojaških sil vključujejo tudi organi lokalnih skupnosti, državljani in civilnodružbene organizacije, katerih dejavnosti so posebnega pomena za obrambo države. Še bolj se vključevanje državljanov v sistem nacionalno varnostne politike predvideva v kontekstu sistema notranje varnosti (Čas, 1999). Resolucija namreč določa, da v sistem ohranjanja notranje varnosti niso vključeni zgolj represivni in drugi državni organi, pač pa tudi delovanje zasebnih varnostnih družb, drugih organizacij zasebnega prava, organov lokalne samouprave, ki medsebojno sodelujejo tudi z organizacijami, združenji in iniciativami državljanov, lokalno skupnostjo in v okvirih javno-zasebnega partnerstva.

4. Ali splošno oboroževanje prispeva k večji ne/varnosti v sodobni družbi

Zapisali smo, da poleg institucionaliziranega zagotavljanja varnosti na splošni oziroma državni ravni v sodobnih družbah obstajajo tudi možnosti za zagotavljanje varnosti na individualni in skupni ravni in da gre pri tem večinoma za spontano samozaščitno delovanje posameznika, lahko pa gre tudi za varnostno samoorganiziranje družbenih skupin.

Takšno delovanje lahko poimenujemo varnostno samoorganiziranje civilne družbe. In navedli smo, da lahko o tem kaj več povemo naslednjič, ko bi med drugim spregovorili predvsem o dostopu do orožja v Republiki Sloveniji (Čas, 2025b).

Poleg splošnih geopolitičnih razmer, ki vplivajo na vrsto dogodkov, med drugim tudi na razvoj državljanskega samovarovanja, nanj vpliva tudi strah pred osebno varnostjo, kriminaliteto, neposredno vojno nevarnost in vojno, k čemur negativno prispeva tudi javno pozivanje posameznikov k splošnemu preplahu in ustrahovanje z razmahom vojnih območij in pozivanje k samooboroževanju. Zaradi strahu pred osebno varnostjo, kriminaliteto in viktimizacijo (žrtvenostjo) zlasti v urbanih okoljih, kjer je vse več ljudi zaskrbljenih glede ogrožanja njihove varnosti in so pripravljeni storiti vse, za svojo večjo varnost (Ainsworth, 2000). Občutek o poslabšanju varnostnih razmer vedno bolj dobivajo tudi državljani in državljanke, ki lahko ob morebitnem ne ukrepanju države »pravico vzamejo v svoje roke« na zakonsko nedopusten način, v vsakem primeru pa to negativno vpliva na njihov občutek in zavedanje o stanju varnosti v državi (Čas, 2019b, 2023).

K pomiritvi strahu pa ne prispeva niti javno pozivanje k oboroževanju državljanov nekaterih zelo vidnih osebnosti, zlasti politikov, ki z nevarnimi izjavami apelirajo na svoj politični bazen brez morebitnega tehtnega premisleka o posledicah takega pozivanja. Klic k neorganiziranemu in nenadzorovanemu povečanju oboroževanja vsesplošne civilne družbe ni pravi način za povečanje stopnje varnosti v Republiki Sloveniji in ima lahko bolj negativne kot pozitivne posledice (Čas, 2025b).

4.1. Novodobno pozivanje k samooboroževanju

Ž. M. je v oddaji z U. S. na POP TV svojo misel o včlanitvi v strelska društva še dopolnil: »Če nekdo pride k vam v hišo ponoči, da bi vas oropal, ali pa, da bi škodoval vam ali

vaši družini, ali pride čez dan, da bi vam škodoval, in imate orožje doma, se lahko to orožje tudi uporabi... Bolje je imeti orožje doma kot pa celotno policijo na številki 113«.

Tako je ujel svoj trenutek in se priključil že dve leti starim apelom po oboroževanju ljudstva. Nedavne fizične incidente z romsko skupnostjo, zaradi katerih ljudje organizirajo javne proteste, je na X omrežju pospremil z istimi poudarki, kot jih že dolgo časa uporablja šef stranke SDS in njegovi številni podporniki: »Državljanke in državljani! Včlanite se v strelska društva in na ta način boste lahko doma legalno posedovali orožje. Mi pa bomo s spremembo zakonodaje poskrbeli, da prekoračen silobran ne bo več obstajal«. »Tako je naivno verjeti, da gre stranki SDS za zaščito ogroženih ljudi, nas ne prepriča niti namen ljubiteljem svastike (keltskega križa), ki so se tokrat spet pojavili na shodu in vstali proti »ciganskemu nasilju«. Takšna je pač skrajna desnica, ki ji manjka samo še orožje, da bo začelo pokati (Čas, 2025a).

4.2. Kako dovoljuje zakon o orožju samooboroževanje

Večje odstopanje v rasti vloženih vlog je zaznati pri posedovanju športnega (strelskega) in varnostnega orožja. Pri tem je nujno potrebno razložiti sam pomen varnostnega orožja, kot ga predvideva Zakon o orožju (ZOro-1), ki v 17. členu določa, da posameznik dokaže, da je njegova osebna varnost ogrožena v tolikšni meri, da bi za njeno zagotovitev potreboval varnostno orožje, se šteje, da je izkazal upravičen razlog za izdajo orožne listine iz 14. člena ZOro-1. Dokazno breme je torej na prosilcu in njegova naloga je, da v postopku pridobivanja orožne listine iz razloga varnosti to ogroženost tudi izkaže. Upravni organ v tem primeru odloča diskrecijsko, upoštevajoč namen ZOro-1 in izkazano dejansko stanje posameznika v postopku (Čas, 2025a).

Največji razlog za povečanje števila vlog iz razloga varnosti je sprememba zakonodaje, saj je dne 16. 7. 2021 Državni zbor Republike Slovenije na predlog takratne vlade,

ki jo je vodila SDS in je bila bistveno bolj usmerjena v ohlapno regulacijo oboroževanja, po vzoru ZDA, sprejel Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o orožju, ki je začel veljati 14. 8. 2021. Sprememba zakona je prinesla določene spremembe, predvsem pri lažjem dostopu do varnostnega orožja, za katerega je zakon predvidel posedovanje večjega možnega števila kosov orožja, ki jih posameznik lahko ima v lasti zaradi varnosti.

4.3. Analiza in ocena podatkov o nabavi orožja od leta 2020 do leta 2023

4.3.1. Rezultati in analiza podatkov o nabavi orožja

Analiza podatkov o številu upravnih postopkov nabave orožja in nabave streliva na vseh upravnih enotah v Republiki Sloveniji za obdobje od leta 2020 do 2023 kaže, da se skupno število vloženih vlog za nabavo orožja od leta 2020 naprej povečuje. Tako je bilo leta 2020 vloženih 7534 vlog za orožje, leta 2021 9109 vlog, leta 2022 10768 in leta 2023 9841 vlog. Iz spodnjega prikaza je razvidno, da je bil največji poskok v številu podanih zahtevkov za izdajo nabavnih dovoljenj v letu 2022. Ti podatki so bili dobljeni z dostopom do informacij javnega značaja – odgovor: število vlog za nabavo orožja med 01.01.2020 in 10.06.2024.

Leto	Št. vloženih vlog Razlog LOV	Št. vloženih vlog Razlog ŠPORT	Št. vloženih vlog Razlog VARNOST
2020	3082	3686	94
2021	3661	4319	151
2022	3845	4916	752
2023	3922	4225	336

Iz števila nabavljenega orožja v obdobju od leta 2020 do 2023 lahko ugotovimo za lovsko orožje, da gre v letu 2022 in leto 2023 za rahlo povečanje podanih vlog, pri športnem orožju gre za nekoliko večje povečanje v letu 2022 in 2023, pri varnostnem orožju pa je ugotovljeno, da je bilo v letu 2020 izdanih samo 94 dovoljenj, v letu 2021 že 151, leta 2022 pa gre za občutno povečanje na 752 vlog in leta 2023 pade na 326 vlog, ki v primerjavi z letom 2021 še vedno narašča (Čas, 2025a).

4.3.2. Ocena in vpliv na državljansko samovarovanje

Največji vpliv na porast državljansko samovarovalnih aktivnosti v sodobnih družbah imajo geopolitične razmere v svetu, zlasti pojav vojn, ekonomske in druge krize, pogostost terorističnih napadov, napadov v romskih naseljih, napadov na nedotakljivost otrok, predvsem v šolskih okoliših in podobno. V takih razmerah posamezniki največkrat organizirajo samovarovalne dejavnosti in ukrepe, kar vpliva tudi na željo po oboroževanju družbe. Na slednjo zlasti vplivata še način in sprememba zakonodaje o orožju, ki jo je sprejela takratna politika oziroma oblast. Na srečo dosedanja sodna praksa kaže na to, da sodišča niso naklonjena splošnemu oboroževanju, saj pri njegovem presojanju branijo predvsem javni interes oziroma javni red, kot izhaja iz namena Zakona o orožju. Na željo po organiziranju samovarovalnih aktivnosti državljanov in željo po oboroževanju močno vpliva že omenjeno javno pozivanje vidnejših političnih osebnosti k oboroževanju ljudi, to pa pripomore tudi k višanju strahu pred ne/varnostjo, kriminaliteto in pred vojno, kar negativno vpliva na dojemanje stopnje varnosti okolja, v katerem posamezniki živijo. In pozivanje k samooboroževanju je slaba popotnica v času, ko moramo poskrbeti za odpornost Republike Slovenije (Čas, 2025b).

Vprašanje torej je, ali javno pozivanje tako močnih osebnosti k oboroževanju ljudi ne pomeni že samo po sebi kaznive-

ga dejanja. Upoštevati je treba tudi okoliščine, v katerih je bilo pozivanje storjeno, na primer kot odziv na palestinski shod, ki ga je ista oseba enačila s promoviranjem terorističnih ravnanj Hamasa, torej kot odziv na točno določeno osebo oziroma skupino ljudi, ki se razlikuje po rasni oziroma etični pripadnosti. Za odgovor, ali tako dejanje (pozivanje k oboroževanju) lahko ogrozi ali moti javni red in mir, je potrebo pomisliti, kaj tak poziv v bistvu predstavlja (Majcen, 2025). Posedovanje orožja ni samo sebi namen, pač pa njegova uporaba, zato lahko pozivanje k oboroževanju razumemo tudi kot klic k njegovi neposredni uporabi, ki definitivno predstavlja varnostno tveganje za javni red in mir, še posebej v luči geopolitičnih razmer v naši okolici (primer Srbije). Kot odziv na omenjena pozivanja so se kasneje pojavljala še alarmantna pozivanja prav takih javnih oseb k vigilantizmu v duhu promoviranja oboroževanja morebitnih žrtev, saj bodo storilci v roke dobili orožje, in sicer ne glede na predpise, zato naj bi slabe ljudi s pištolami lahko ustavili le dobri ljudje s pištolami – pa ne tisti uniformirani. Taki pozivi niso pravi način in državljansko samovarovanje; zagotavljanje lastne varnosti je potrebno zagotoviti in urediti drugače (Majcen, 2025).

Če država s trenutnimi viri, pravno regulacijo in sistemom ni več sposobna zagotavljati kakovostnega sistema notranje varnosti, ga je nujno potrebno predrugačiti, kar pa bi se, z dokaj nizkimi stroški, lahko doseglo prav s prestrukturiranjem in z noveliranjem sistema državljanskega samovarovanja. Kot smo ugotovili, to ni nov konstrukt, njegove pozitivne izide je mogoče iskati v slovenski zgodovini in v drugih ureditvah po svetu, za slovensko območje pa se včasih zdi, da smo, zlasti od obdobja osamosvajanja naprej, na vključevanje civilne družbe v sistem varnosti malce pozabili. Na nekaterih drugih področjih je vključevanje civilne družbe precej bolje urejeno in sistem tudi dobro funkcionira. S tem mislimo zlasti na pomembnost prostovoljstva v gasilski dejavnosti, civilne zaščite v primeru naravnih nesreč, gorske reševalne službe, vključevanje v participativni proračun na območjih občin in

drugih volonterskih dobrodelnih dejavnosti. Iz teh in zgodovinskih dejstev vključevanja državljanskega samovarovanja je mogoče sklepati, da slovenska družba kaže pripravljenost na sodelovanje in da se tak sistem v družbi dobro obnese (Čas, 2025). Vse torej kaže na to, da so se razmere pri nas in v svetu toliko spremenile, da bi bilo smiselno varnostno samoorganiziranje prebivalcev Republike Slovenije urediti na nov način in ga obravnavati prednostno, saj vsa trenutna krizna področja, s katerimi se ukvarja država (geopolitične razmere v svetu, migracijska in tujska problematika, romska problematika, zagotavljanje varnosti v šolah, kadrovska in finančna podhranjenost subjektov notranje varnosti in drugo), vplivajo in slabijo ne le sistem nacionalne varnosti Republike Slovenije, temveč tudi tisti delček skrbi za varnost, ki ga predstavlja državljansko samovarovanje (Čas & Repenšek, 2016). Oboroževanje v okviru organiziranega državljanskega samovarovanja DA, vendar z jasno opredeljenimi zakonskimi pogoji, in nadzorovano s strani države.

4.3.3. Varnostno samoorganiziranje včeraj, danes

Državljansko samovarovanje oziroma varnostno samoorganiziranje prebivalcev ter ustanavljanje sosvetov, svetov, komisij in drugih dogovorjenih oblik partnerskega sodelovanja za zagotavljanje večje varnosti je določeno z ZDOPol v okviru partnerskega sodelovanja za zagotavljanje večje varnosti, v resoluciji pa je opredeljeno sodelovanje z organizacijami, združenji in iniciativami državljanov, lokalno skupnostjo ter v okvirih javno-zasebnega partnerstva (Čas, 2023, 2024). Iz opisanega izhaja, da za zagotavljanje notranje varnosti v Republiki Sloveniji obstaja kar nekaj možnosti, kako dosegati večjo stopnjo varnosti predvsem v lokalnih skupnostih in v okviru javno-zasebnega partnerstva. Takšen pristop opredeljen v ZDOPol in resoluciji nekako spominja na sistem, ki smo ga poznali v devetdesetih letih, ko smo razvijali sistem splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite (Sopo-

tnik & Čas, 2015), ki je bil urejen v Zakonu o SLO in DS (1982), njena organizirana oblika pa je bila narodna zaščita (Čas, 2011).

Takrat smo imeli v vseh krajevnih skupnostih (1201) Komiteje za SLO IN DS, podobno pa tudi v večini SOZD--ih (sestavljenih organizacijah združenega dela) in TOZD-ih (temeljnih organizacijah združenega dela), ki so obravnavali širšo varnostno problematiko na svojem območju oziroma področju dela, kjer so bili vključeni subjekti, ki so danes vključeni v sosvete in svete, ki so ustanovljeni na območjih policijskih uprav oziroma policijskih postaj.

Pri organiziranju sosvetov, svetov in drugih posvetovalnih telesih gre torej za podobno organiziranje, ki je takrat potekalo v okviru sistema družbene samozaščite v komitejih, kjer se je varovalo družbeno in državno premoženje. Organiziranje in področje delovanja sosvetov, svetov in posvetovalnih teles na območju Republike Slovenije je razvidno na spletni strani MNZ oziroma Policije.

Pri pregledu organiziranosti sosvetov, svetov in posvetovalnih teles lahko ugotovimo, da pri tem ne veljajo nobena pravila, saj imamo:

- svete za varnost, svete za javno varnost, svete za preventivo in vzgojo v cestnem prometu,
- sosvete za varnost in promet, sosvete za varnost občanov, sosvete za preprečevanje in proučevanje varnostnih problemov, sosvete za zagotavljanje varnosti ljudi in premoženja, sosvete policijske postaje in občine, varnostne sosvete,
- posvetovalno telo Krajevne skupnosti, posvetovalna skupina Krajevne skupnosti, posvetovalno telo župana itd. (Čas & Repenšek, 2016).

4.3.4. Predlog organiziranja in ustanavljanja svetov za javno varnost

Iz opisanega je razvidno, da ni izdelanega sistema, kdaj se organizirajo sosveti in kdaj sveti oziroma posvetovalna

telesa. Glede na navedeno bi bilo smiselno, da bi se to področje ustrezno uredilo s podzakonskim aktom ministrstva, pristojnega za notranje zadeve, ali z zakonom. Primerno bi bilo dati pravni temelj za ustanovitev:

- območnega sosveta za javno varnost za območje policijske postaje, torej za območje ene ali več občin oziroma četrtnih skupnosti,
- pokrajinskega sveta za javno varnost za območje policijske uprave, torej za območje več policijskih postaj in
- republiškega (državnega, nacionalnega) sveta za javno varnost za območje Republike Slovenije, torej za območje vseh policijskih uprav (Čas, 2023).

Območni svet za javno varnost bi se organiziral za območje policijske postaje. Ker krajevna pristojnost posamezne policijske postaje načeloma obsega območja več občin, bi se tako območni svet strukturiral s pripadniki vseh občin, za katere je pristojna policijska postaja. S tem se okrepi tudi lokalno sodelovanje med sosedskimi občinami in poznavanje sosedske varnostne problematike, kar pripomore k boljši pripravljenosti na morebitne prihajajoče grožnje in varnostna tveganja. Ker so nekatera območja posameznih policijskih postaj zelo široka, bi se na območjih občin ustanovilo lokalne svete za javno varnost. Iz takega pristopa izhaja, da so tovrstni sveti predvsem posvetovalno telo policijske postaje in občine oziroma občin. Predsednika območnega sveta za javno varnost bi člani izvolili izmed sebe, enako tudi lokalni sveti. Tako bi bil predsednik lokalnega sveta za javno varnost član območnega sveta za javno varnost (Čas & Repenšek, 2016).

Po našem mnenju bi bilo v območne svete za javno varnost smotrno, poleg komandirjev policijskih postaj, predstavnikov vseh občin znotraj krajevne pristojnosti policijske postaje in predstavnika lokalne civilne zaščite, vključiti tudi lokalno prebivalstvo, zlasti predstavnike civilnodružbenih organizacij (strelska, lovska društva, društva borilnih veščin), morda predstavnika ravnateljev lokalnih šol, predstavnika

veteranskih organizacij tega območja in druge deležnike, ki so s svojim delovanjem pripravljeni doprinesti k izboljšanju varnosti. Poleg tega bi se na zasedanja lahko vabilo predsednike lokalnih skupnosti in zakonite zastopnike pravnih oseb, ki se ukvarjajo z zasebnim varovanjem. Tako zastopstvo svetov bi v ljudeh vzbudilo občutek pripadnosti, okrepilo medsosedsko sodelovanje in ozavestilo lokalno prebivalstvo o varnostni problematiki (prav tam).

Menimo, da bi bilo potrebno v sistem nacionalne varnosti in sodelovanje s policijo vključevati predvsem posameznike - občane, lokalno prebivalstvo in tiste državljane, ki so že samoorganizirani na področju, kar lahko pripomore k izboljšanju varnosti v lokalnem območju - zlasti društva. To bi za državo pomenilo izboljšanje varnostnega sistema, hkrati pa tudi omililo kadrovski primanjkljaj in finančno podhranjenost policije, ki se od obdobja osamosvojitve naprej samo poslabšuje. Vključevanje posameznikov, ki se že prostovoljno združujejo v društva, združenja, zadruge in podobno, države načeloma nič ne stane, predstavlja pa velik doprinos k izvrševanju določb o vključevanju civilne družbe v nacionalno varnostni sistem. Na podlagi Zakona o dostopu do informacij javnega značaja smo Ministrstvo za notranje zadeve zaprosili za podatke o številu registriranih društev, pomembnih za našo razpravo. Iz uradnih evidenc izhaja, da je v Republiki Sloveniji trenutno registriranih 468 lovskih društev, 587 društev za borilne veščine, 408 strelskih in lokostrelskih društev, 181 društev s področja veteranskih organizacij, 48 društev častnikov in 36 društev, ki v delu imena vsebujejo del besede »policija« (pojasnilo: policijska in vojaška društva nimajo svoje podskupine v sistemu razvrščanja v Register društev, zato smo zadetke poiskali po vsebovanem delu besede v imenu društva), kar je daleč od zanemarljivega števila posameznikov, ki delujejo ali so delovali prostovoljno ter ki se na svojstven način prostovoljno združujejo izven svojega profesionalnega življenja v določenem segmentu zagotavljanja varnosti v lokalnem okolju. Njihov doprinos k

sistemu nacionalne varnosti bi bil lahko vključevanje v določene aktivnosti preprečevanja kriminalnih dejanj na lokalnem območju in morebitni vpoklic v primeru kadrovskega pomanjkanja v policiji, temveč tudi ozaveščanje sovaščanov, mladostnikov, otrok in upokojencev pri uporabi samozaščitnih ukrepov in s tem preprečitve lastne viktimizacije in krepitve varnosti domačega okolja (Čas & Repenšek, 2016).

S takšno organiziranostjo območnih in lokalnih svetov za javno varnost se ne bi preveč posegalo v dosedanjo organiziranost na lokalnem nivoju, saj bi naprej delovali tudi drugi sveti, sosveti in posvetovalna telesa, ki bi se lahko glede na svojo specifično varnostno vsebino ustrezno vključevali v območne svete za javno varnost in povezali v pokrajinske svete in republiški svet za javno varnost, pri katerih je poudarjena splošna oziroma celovita skrb za varnost na določenem območju.

Pokrajinski sveti za javno varnost bi se ustanovili in združevali območne svete za javno varnost na območju posamezne policijske uprave, ki jih je v Sloveniji osem. V pokrajinskem svetu za javno varnost bi bili predsedniki območnih svetov za javno varnost in en član kot predstavnik policijske uprave. Predstavnika policijske uprave in sekretarja sveta bi imenoval direktor policijske uprave. Predsednika pokrajinskega sveta bi izmed sebe izvolili člani pokrajinskega sveta. V njih bi predstavniki območnih svetov obravnavali pokrajinsko/regijsko problematiko ter predstavili varnostna tveganja in vprašanja območnih struktur ter skrbeli za izvrševanje politike Republiškega sveta za javno varnost (Čas, 2023).

V okviru pokrajinskega sveta za javno varnost pa bi bilo treba zakonsko opredeliti narodno (državljansko) zaščito kot organizirano in oboroženo strukturo, ki bi delovala v okviru pokrajinskega sveta za javno varnost pri zagotavljanju notranje varnosti. V državljansko zaščito bi se lahko vključevali vsi, ki bi izpolnjevali zakonske pogoje in ne bi bili vključeni v druge obrambno - varnostne strukture. Predvsem člani civilno - družbenih organizacij kot so lovska

zveza, strelska društva, društva borilnih veščin in druga. Vsekakor pa tudi vojni veterani, upokojeni policisti, ki ne bi bili vključeni v pomožno policijo in drugi (Čas & Repenšek, 2016).

Republiški svet za javno varnost se bi ustanovil kot najvišja organiziranost zagotavljanja državljanskega samovarovanja v Republiki Sloveniji, v katerem bi bili predstavniki regijskih svetov za javno varnost in en član kot predstavnik Generalne policijske uprave (GPU). Predstavnika GPU in sekretarja republiškega sveta bi imenoval direktor GPU. Predsednika republiškega sveta bi izmed sebe izvolili člani republiškega sveta. Predstavnik republiškega sveta za javno varnost pa bi bil član Sekretariata sveta za nacionalno varnost. S tem bi tudi uresničili tisti del Resolucije, ki določa, da se notranja varnost zagotavlja tudi z različnimi varnostnimi službami in organizacijami zasebnega prava ter organi lokalne samouprave na temelju njihovega medsebojnega sodelovanja, kakor tudi s sodelovanjem z organizacijami, združenji in iniciativami državljanov, lokalno skupnostjo ter v okviru javno-zasebnega partnerstva (Čas & Repenšek, 2016).

5. Zaključek

Nove varnostne grožnje, kot na primer terorizem in vojne, so tudi v Sloveniji povzročile višjo varnostno zavest državljanov. Le-ti se vse bolj zavedajo ogrožanja varnosti, imajo višje standarde pri pojmovanju varnosti in se zavedajo svojih pravic, ki so jih tudi pripravljeni uveljavljati (Bučar-Ručman et al., 2007). Čeprav smo dejali, da državljansko oziroma družbeno samovarovanje obstaja praktično že od obstoja človeka dalje oziroma od stopnje njegove povezljivosti v skupnosti, se pojavne oblike in načini državljanskega samovarovanja razlikujejo, na njegov razvoj in organiziranost pa vplivajo številni zunanji dejavniki. Največji vpliv na porast državljansko samovarovalnih aktivnosti imajo geopolitične

razmere v svetu, zlasti pojav vojn, ekonomske in druge krize, pogostost terorističnih napadov, napadov na nedotakljivost otrok, predvsem v šolskih okoliših.

V takih razmerah posamezniki največkrat organizirajo samovarovalne dejavnosti in ukrepe, kar vpliva tudi na željo po oboroževanju družbe. Na slednjo zlasti vplivata še način in sprememba zakonodaje tega področja ter splošna politika oblasti, ki s svojim odnosom do orožja in oboroževanja vodi državo. Na srečo dosedanja sodna praksa kaže na to, da sodišča niso naklonjena splošnemu oboroževanju; pri njegovem presojanju predvsem branijo tudi javni interes oziroma javni red, kot izhaja iz namena Zakona o orožju. Na željo po organiziranju samovarovalnih aktivnosti državljanov in željo po oboroževanju močno vpliva tudi javno pozivanje vidnejših političnih osebnosti k oboroževanju ljudi, in sicer glede na okoliščine, v katerih se pozivanje odvija, to pa pripomore tudi k višanju strahu pred kriminaliteto in vojno, kar negativno vpliva na dojemanje stopnje varnosti okolja, v katerem posamezniki živijo, ter se morebiti prepleta že s samim pojmovanjem varnostnega zadržka. Nenazadnje sta politična propaganda in namerno ustvarjanje strahu človeštvo že več kot enkrat vodila v grozovito vojno.

Če torej država s trenutnimi viri, pravno regulacijo in sistemom ni več sposobna zagotavljati kakovostnega sistema varnosti, ga je nujno potrebno predrugačiti, kar pa bi se, z dokaj nizkimi stroški, lahko doseglo prav s prestrukturiranjem in z noveliranjem sistema državljanskega samovarovanja. Kot smo ugotovili, to ni nov konstrukt; njegove pozitivne izide je mogoče iskati v slovenski zgodovini in v drugih ureditvah po svetu, za slovensko območje pa se včasih zdi, da smo, zlasti od obdobja osamosvajanja naprej, na vključevanje civilne družbe v sistem varnosti malce pozabili. Na nekaterih drugih področjih je vključevanje civilne družbe precej bolje urejeno in sistem tudi dobro funkcionira. S tem mislimo zlasti na pomembnost prostovoljstva v gasilski dejavnosti, civilne zaščite v primeru naravnih ne-

sreč, gorske reševalne službe, vključevanje v participativni proračun na območjih občin in drugih volonterskih dobrodelnih dejavnosti. Iz teh in zgodovinskih dejstev vključevanja državljanskega samovarovanja je mogoče sklepati, da slovenska družba kaže pripravljenost na sodelovanje in da se tak sistem v družbi dobro obnese. Vse torej kaže na to, da so se razmere pri nas in v svetu toliko spremenile, da bi bilo smiselno varnostno samoorganiziranje prebivalcev Republike Slovenije urediti na nov način in ga obravnavati prednostno, saj vsa trenutna krizna področja, s katerimi se ukvarja država (geopolitične razmere v svetu, migracijska in tujska problematika, kadrovska in finančna podhranjenost javnega sektorja in drugo), vplivajo in slabijo tudi sistem nacionalne varnosti Republike Slovenije, katerega delček predstavlja tudi državljansko samovarovanje.

LITERATUR A IN VIRI:

About The Guardian Angels. (b. d.). Guardianangels.org. https://www.guardianangels.org/

Analiza organiziranosti, usposobljenosti in aktivnosti narodne zaščite. (1986). RSNZ.

Bricker, D. (2024, 25. november). Disinformation, hacking seen as top threats; World War III fear droeps. *Ipsos*. https://www.ipsos.com/en-ch/halifax-report-2024

Brožič, L. (2017). European migrant crisis 2015 in selected Slovenian printed media = Evropska migrantska kriza 2015 v izbranem slovenskem tisku. V I. Vodopivec in L. Brožič (ur.), *Zbornik prispevkov = Conference proceedings* (str. 17–24). Nova univerza, Fakulteta za državne in evropske študije.

Brožič, L. (2020). Migration to the Republic of Slovenia as „A First Step" into the European Union. *Sociology and Anthropology, 8*(3), 72–81.

Bučar–Ručman, A., Meško, G., Tominc, B., Maver, D. (2007). Challenges of local safety in Slovenia: On the path of good will, responsible citizenry and managerialism. V B. Dobovšek in G. Meško (ur.), *Policing in emerging democracies – critical reflections* (str. 209–242). Faculty of Criminal Justice and Security.

Collinson, S. (2024, 19. april). Israeli and Iranian strikes transform Middle East geopolitics. *CNN*. https://edition.cnn.com/2024/04/19/politics/israel-iran-strike-analysis/index.html

Čas, T. (2010). *Zasebno varovanje in nekatere druge oblike nedržavnega varovanja* (1. izd.). Čas - Zasebna šola za varnostno izobraževanje.

Čas, T. (2019a, 23. februar). Od varstva ustavne ureditve do primera Šiško: predlog resolucije o strategiji nacionalne varnosti. *Dnevnik, Dnevnikov objektiv, 69*(44).

Čas, T. (2019b, 12. marec). *Predstavitev predloga Resolucije o strategiji nacionalne varnosti RS. Policijsko veteransko društvo Sever.* https://pvdseverkp-po.com/aktivnosti/predstavitev-predloga-resolucije-o-strategiji-nacionalne-varnosti-rs/

Čas, T. (2021). *30. obletnica akcije Sever in 25 let delovanja Združenja Sever.* Defensor.

Čas, T. (2022, 26. november). Ruski napad Ukrajine ni primerljiv z vojno za samostojnost (3.). *Dnevnikov objektiv*.

Čas, T. (2023). *Strateški in razvojni pogled na zasebno varstvo v Republiki Sloveniji, s poudarkom na zasebnem varovanju* (1. izd.). Čas - Zasebna šola za varnostno izobraževanje.

Čas, T. (2024). *A strategic and developmental view of private protection in modern societies, with an emphasis on private security: The example of Slovenia.* Generis Publishing.

Čas, T. (2025a, 16. maj). Ali splošno oboroževanje prispeva k večji (ne)varnosti v sodobni družbi. *Dnevnik, Dnevnikov objektiv*.

Čas, T. (2025b). Kako dosegati varnostno obrambno odpornost Slovenije za primer neposredne vojne nevarnosti ali vojne. *Evro-atlantski bilten, 6*(3), 1–13. https://www.euroatlantic.org/wp-content/uploads/2025/06/Kako-dosegati-varnostno-obrambno-odpornost-Slovenije-za-primer-neposredne-vojne-nevarnosti-ali-vojne-Cas-SLO.pdf

Čas, T., in Majcen, N. (2025a). Kako v preprečevanje novodobnih varnostnih tveganj vključiti državljansko samovarovanje. *Dnevnik, Dnevnikov objektiv*.

Čas, T., in Majcen, N. (2025b, 18. julij). Novodobne oblike vojn in množični poboji v šolah. *Dnevnik, Dnevnikov objektiv*.

Čas, T., in Repenšek, D. (2016). Vloga civilnodružbenih organizacij pri ohranjanju sestavin, pomembnih za policijsko strateško rezervo. V A. Šteiner (ur.), *Vloga rezerve pri zagotavljanju vzdržljivosti obrambno-varnostnih sistemov Slovenije: zbornik* (str. 366–383).

Čelik, P. (2008). Narodna zaščita v Sloveniji (1976–1991). *Revija za kriminalistiko in kriminologijo, 59*(3), 269–276. https://www.policija.si/images/stories/Publikacije/RKK/PDF/2008/03/RKK2008-03_PavleCelik_NarodnaZascita.pdf

Čepič, Z., Čuček, F., Gašparič, J., Guštin, D., Repe, B., Svete, U. (2010). *Prikrita modra mreža – organi za notranje zadeve Republike Slovenije v projektu MSNZ leta 1990.* Inštitut za novejšo zgodovino, Zveza policijskih veteranskih društev Sever.

Dnevnik, 20-letniku za smrtonosni napad na zagrebški šoli grozi 50 let zapora, 22. december 2025, https://www.dnevnik.si/novice/kronika/20-letniku-za-smrtonosni-napad-na-zagrebski-soli-grozi-50-let-zapora-2775021/.

Eman, K., Car, S., Ivančić, D., Bagar, D. (2026). Medvrstniško nasilje v Pomurju – med preventivo in realnostjo. Zbornik povzetkov, 27. Dnevi varstvoslovja. Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, Bohinjska Bistrica, 4 in 5. junij.

Evropski uvoz orožja se je leta 2022 podvojil. (2023, 16. marec). *SPIRIT Slovenija*. https://www.izvoznookno.si/aktualno/evropski-uvoz-orozja-se-je-leta-2022-podvojil/

Frlež, D. (2010). *Državljansko samovarovanje v Republiki Sloveniji – ideologija ali realnost* [Magistrsko delo]. Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani.

Furlan, B., in Barjaktarević, Z. (2019). Nato in Slovenija 15 let pozneje: kako uspešne so bile napovedi izdatkov za obrambo. *Sodobni vojaški izzivi, 21*(3), 95–108.

Gorska reševalna zveza Slovenije. (b. d.). *Kdo je gorski reševalec?* https://www.grzs.si/resevanje/kdo-je-gorski-resevalec/

Hauptman, B. (2022). *Vpliv ilegalnih migracij na obrambno samoorganiziranje državljanov Republike Slovenije* [Magistrsko delo]. Fakulteta za državne in evropske študije, Nova univerza. http://revis.openscience.si/IzpisGradiva.php?id=9287&lang=slv

Jeglič, P. (1987). *Narodna zaščita kot oblika zaščitnega in obrambnega organiziranja v samoupravno zasnovanem varnostnem sistemu (Varnost kot sistemska funkcija – študij primera). Magistrsko delo, Ljubljana.*

Kilfoyle, M. (2023, 24. oktober). Ukraine: what's the global economic impact of Russia's invasion? *Economics Observatory*. https://www.economicsobservatory.com/ukraine-whats-the-global-economic-impact-of-russias-invasion

Kocjančič, K., in Prezelj, I. (2020). Indikatorji islamistične radikalizacije. *Varstvoslovje, 22*(1), 85–99.

Kosec, J. (2024, 11. marec). Po povečanju uvoza orožja Slovenija na čelu Evrope. *Delo*. https://www.delo.si/novice/svet/po-rasti-uvoza-orozja-je-slovenijo-prehitela-samo-ukrajina/

Majcen, N. (2025). *Organiziranost in implementacija državljanskega samovarovanja v Republiki Sloveniji* [Magistrsko delo]. Fakulteta za državne in evropske študije, Nova univerza.

Nearly 30,000 Palestinians killed during 82-day Israeli genocide in Gaza. (2023, 27. december). *ReliefWeb*. https://reliefweb.int/report/occupied-palestinian-territory/nearly-30000-palestinians-killed-during-82-day-israeli-genocide-gaza-enar

Navodilo o uporabi enot civilne zaščite za opravljanje določenih nalog narodne zaščite. (1983). *Uradni list SRS*, št. 29/1983.

Pečar, J. (2000). Privatizacija in komercializacija policijskih dejavnosti v dihotomiji državno – zasebno. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo, 51*(4), 279–286.

Pravila za opravljanje pooblastil pooblaščenih uradnih oseb organov za notranje zadeve SR Slovenije. (1988). *Uradni list SRS*, št. 44/88.

Pravila postaje milice. (1982, maj). [Interno gradivo]. RSNZ SRS.

Pravilnik o organiziranju, aktiviranju in opravljanju nalog ter oznakah in oborožitvi narodne zaščite. (1983). *Uradni list SRS*, št. 29/1983.

Prezelj, I., in Kocjančič, K. (2020). A broad spectrum of signs of islamist radicalisation and extremism in a country without a single terrorist attack: the case of Slovenia. *Perspectives on Terrorism, 14*(3), 29–25.

Prezelj, I., Kocjančič, K., in Marinšek, U. (2018). Islamist radicalisation towards extreme violence and terrorism. *Šolsko polje, 29*(5/6), 85–105.

Pušnik, N. (2020, 24. september). Omejevanje delovanja vard na meji: globe v višini od 500 do 2000 evrov. *24ur.com*. https://www.24ur.com/novice/slovenija/poslanci-podprli-dopolnitve-zakona-ki-omejujejo-delovanje-vard-na-meji.html

Radenković Jeremić, M., in Vukadinović, D. (2024, 30. december). Zločin u ‚Ribnikaru': Ocu dečaka ubice 14,5 godina zatvora, majci tri. *BBC*. https://www.bbc.com/serbian/articles/c77jmrvjvygo/lat

Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije (ReSNV–2). (2019). *Uradni list RS*, št. 59/19.

Sharp, J. M., in Zanotti, J. (2024, 10. april). *Israel and Hamas Conflict In Brief: Overview, U.S. Policy, and Options for Congress (CRS Report No. R47828).* Congressional Research Service. https://www.congress.gov/crs-product/R47828

Silva, J. R. (2024, 20. februar). Public Mass Shootings Around the World: Prevalence, Context, and Prevention. *Rockefeller Institute of Government*. https://rockinst.org/blog/public-mass-shootings-around-the-world-prevalence-context-and-prevention/

Smernice Predsedstva SRS za nadaljnji razvoj, organiziranje in delovanje narodne zaščite. (1983). Predsedstvo SRS.

Smith-Spark, L. (2021, 23. julij). A far-right extremist killed 77 people in Norway. A decade on, 'the hatred is still out there' but attacker's influence is seen as low. *CNN*. https://edition.cnn.com/2021/07/22/europe/anders-breivik-july-22-attacks-norway-anniversary-cmd-intl/index.html

Somogyi, T., in Nagy, R. (2023). The Impact of the War in Ukraine on the Information Security of the European Union's Banking Industry – A Case Study of Hungary And Slovakia. *Sodobni vojaški izzivi, 25*(3–4), 23–32. https://doi.org/10.2478/cmc-2023-0020

Sopotnik, A., in Čas, T. (ur.). (2015). *Akcija Sever in medijski odzivi na obeležitev njene 20. obletnice.* Policijsko veteransko društvo Sever.

Situation in the State of Palestine: In the case of Mohammad Tariq Al-Ghazawi, Benjamin Netanyahu and Yoav Gallant [Arrest warrant]. (2024, 21. november). International Criminal Court. https://www.icc-cpi.int/defendant/netanyahu

Strategija oboroženega boja. (1985). Savezni sekretariat za ljudsko obrambo.

Šavel, R. (2023, 26. oktober). Ob povečanem varnostnem tveganju dodatna previdnost, ne pa panika. *Vestnik.si*. https://vestnik.svet24.si/clanek/aktualno/ob-povecanem-varnostnem-tveganju-dodatna-previdnost-ne-pa-panika-1090223

Štrucl, D. (2022). Russian Aggression on Ukraine: Cyber Operations and the Influence of Cyberspace on Modern Warfare. *Sodobni vojaški izzivi, 24*(2), 103–123. https://doi.org/10.33179/bsv.99.svi.11.cmc.24.2.6.

Ustava Republike Slovenije. (URS). (1991). Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121,140,143, 47/13 – UZ148, 47/13 – UZ90,97,99, 75/16 – UZ70a, 92/21 – UZ62a in 98/25 – UZ74a.

Vezjak, B. (2023, 22. oktober). Janša / »Vrag je vzel šalo. Oborožite se. Legalno.«. *Mladina*. https://www.mladina.si/228222/jansa-vrag-je-vzel-salo-oborozite-se-legalno/

Zakon o družbeni samozaščiti, varnosti in notranjih zadevah. (1972). *Uradni list SRS*, št. 47/72 in 23/76.

Zakon o nalogah in pooblastilih policije (ZNPPol). (2013). *Uradni list RS*, št. 15/13, 23/15 – popr., 10/17, 46/19 – odl. US, 47/19 in 153/21 – odl. US.

Zakon o notranjih zadevah (ZONZ). (1980). *Uradni list SRS*, št. 28/80, 38/88, 27/89; *Uradni list RS*, št. 8/90, 19/91, 4/92, 58/93, 87/97, 49/98 – ZPol, 87/97 – ZPSDP.

Zakon o obrambi (ZOBR).(2004). Uradni list RS, št. 103/04 – uradno prečiščeno besedilo, 95/15, 139/20 in 112/25 – ZSSloV-C.

Zakon o organiziranosti in delu v policiji (ZODPol). (2013). *Uradni list RS*, št. 15/13, 11/14, 86/15, 77/16, 77/17, 36/19, 66/19 – ZDZ, 200/20, 172/21, 105/22 – ZZNŠPP, 141/22, 85/25 in 14/26.

Zakon o orožju (ZOro-1). (2005). *Uradni list RS*, št. 23/05 – uradno prečiščeno besedilo, 85/09, 125/21 in 105/22 – ZZNŠPP.

Zakon o splošni ljudski obrambi in družbeni samozaščiti. (1982). *Uradni list SRS*, št. 35/82.

Zakon o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami (ZVNDN). (2006). Uradni list RS, št. 51/06 – uradno prečiščeno besedilo, 97/10, 21/18 – ZNOrg, 117/22 in 57/25.